

EKSPANSJA NIEMIECKA NA WSCHÓD w XII i XIII w.

1. Formy ekspansji niemieckiej na Wschód:

- ekspansja polityczna
- ekspansja gospodarcza – osadnicy z Niemiec, Holandii i Flandrii osiedlali się na wschód od Łaby. Początkowo była to akcja przymusowa – osiedlano ich na ziemiach podbitych, często zabieranych Słowianom.
- ekspansja Kościoła katolickiego – chrystianizacja.

2. Ekspansja niemiecka na Wschód została zapoczątkowana w X w. przez Ottona I, któremu udało się podporządkować sobie Słowian Połabskich w 948 r. Dla chrystianizacji Słowian utworzono wówczas dwa biskupstwa w Havelbergu i Brandenburgu. Po śmierci Ottona I wybuchło w 983 r. wielkie powstanie Słowian, które zakończyło się odzyskaniem przez nich niezależności. Nie ulegli oni chrystianizacji i pozostali przy wierze przodków.

Pod koniec XII w. wybrzeże Bałtyku stało się ponownie celem ekspansji – zarówno feudałów niemieckich jak i Duńczyków. W okresie tym pogłębiło się rozbieżności feudalne Niemiec.

W 1125 r. królem Niemiec został Lotar z Supplinburga, książę saski, wielki orędownik podboju i chrystianizacji Słowian.

Feudałowie niemieccy, którzy prowadzili ekspansję niemiecką na Wschodzie to:

- Konrad Wettyn, margrabia Miśni (1127 – 1156)
- Albrecht Niedźwiedź z dynastii askańskiej, margrabia Marchii Północnej (1133 – 1170)
- Henryk Lew, wnuk Lotara, książę saski (1142 – 1180)

W 1224 r. cesarz Fryderyk II Barbarossa wydał edykt, na mocy którego wyłączał wszystkich neofitów w Inflantach, Estonii, Prusach i na Żmudzi spod władzy książąt, królów, hrabiów i podporządkowując ich wyłącznie Cesarstwu i Kościołowi.

Ekspansji niemieckiej na Wschód sprzyjała chrystianizacja, dlatego jej poplecznikami były zakony cystersów i norbertanów.

3. Podbój Słowian Połabskich 1147 – 1150

Podbój Słowian przyjął postać krucjaty, która rozpoczęła się w 1147 r.:

- a) **Henryk Lew** podbił Obodrytów przy pomocy hrabiego Holsztynu i rycerzy duńskich. Zajmując ujście Odry zagroził Bogusławowi Pomorskiemu, który w 1167 r. złożył mu hołd lenny. W 1181 r. Bogusław złożył hołd lenny z Pomorza Zachodniego cesarzowi. W 1231 r. Pomorze Zachodnie przeszło pod władanie Marchii Brandenburskiej.
- b) **Albrecht Niedźwiedź** podbił Wieletoń i Pomorzanie przy pomocy Konrada Wetlina, Czechów i Polaków. Marchia Północna zajęła w 1150 r. państwo Stodoran (ostatnim władcą był Jaksa z Kopanicy). Od stolicy tego państwa (Brenny) zaczęto nazywać tę marchię Marchią Brandenburską. Formalnie **Marchia Brandenburska** powstała w 1157 r. Marchia Brandenburska szybko się rozrastała: w 1231 r. przejęła zwierzchność nad Pomorzem Zachodnim, a w latach 1249/1250 opanowała ziemię lubuską (książę Bolesław Rogatka postawił ją w zastaw, którego nie wykupił). Brandenburczycy rozpoczęli wówczas podbój ziem w widłach Warty i Odry, na które sprowadzali niemieckich osadników. Utworzono tam **Nową Marchię** (1257).

4. Opanowanie Inflant 1202 – 1237

Około 1160 r. kupcy niemieccy założyli osadę kupiecką u ujścia Dźwiny, w Inflantach, zamieszkaną przez plemiona Łotyszy. W 1201 r. założyli miasto Rygę. Za kupcami przybyli duchowni. Pierwszym biskupem Inflant został Meinhard, który pragnął utworzyć państwo biskupie. W 1202 r. założył **Zakon Kawalerów Mieczowych**, którego zadaniem była obrona chrześcijan w Inflantach i pomoc przy dalszej chrystianizacji pogan. W 1219 r. Kawalerowie Mieczowi w przymierzu z królem duńskim Waldemarem II podbili Estonię, która została włączona do Danii. Zakon Kawalerów Mieczowych zwalczał swojego „dobroczyńcę”, biskupa Meinharda, który w 1225 r. został margrabią Inflant. W 1237 r. Zakon Kawalerów Mieczowych został wchłonięty przez Zakon Krzyżacki. Krzyżacy uzyskali szansę na podbój całych Inflant. W 1242 r. ich ekspansja

została powstrzymana przez Księstwo Nowogrodu – rycerstwo ruskie pokonało Krzyżaków w bitwie na Jeziorze Pejpus.

5. Powstanie Państwa Zakonnego w Prusach 1226 – 1283

Po nieudanej misji chrystianizacyjnej św. Wojciecha w 997 r. plemiona Prusów pozostały w pogaństwie. Akcję chrystianizacyjną podjął zakon cystersów w Łeknie na początku XIII w. Prowadził ją Chrystian, który pragnął w Prusach utworzyć państwo biskupie, na wzór tego, które utworzono w Inflantach. Wzorując się na biskupie Meinhardzie Chrystian założył **Zakon Braci Dobrzyńskich**. Wkrótce Chrystian został biskupem pruskim i rozpoczął dzieło tworzenia państwa biskupiego.

Zaniepokoiło to księcia mazowieckiego Konrada, który pragnął schrystianizować Prusów i włączyć ich ziemie w granice swojego księstwa. Chcąc ubiec cystersów zaproponował zimą **1225 / 1226 Zakonowi Najświętszej Maryi Panny Domu Niemieckiego w Jerozolimie** (Zakonowi Krzyżackiemu) by wysłał braci zakonnych w celu chrystianizacji Prus. Wielki Mistrz Zakonu Krzyżackiego, Herman von Salza, chętnie przyjął tę propozycję widząc szansę na utworzenie państwa Zakonu Krzyżackiego z pominięciem Konrada. (Krzyżacy próbowali utworzyć już własne państwo w Siedmiogrodzie. Gdy król Węgier Andrzej II zauważył ich starania wypędził ich z Węgier – 1225). W 1226 r. Zakon zawarł układ z Konradem Mazowieckim, na mocy którego mieli schrystianizować ziemie pruskie i przekazać je Konradowi. W zamian Konrad nadał im w lenno ziemię chełmińską. Zakon, w tajemnicy przed Konradem, skontaktował się z cesarzem Fryderykiem II Barbarossą i w 1226 r. i uzyskał od cesarza uprawnienia książąt Rzeszy na terenie Prus. Było to złamanie umowy z Konradem.

Zakon Krzyżacki w 1235 r. wcielił Zakon Braci Dobrzyńskich, a w 1237 r. zawarł sojusz polityczno – militarny (unię) z Zakonem Kawalerów Mieczowych, ułatwiając tym sposobem powstanie państwa zakonnego pod swoim władztwem, z pominięciem biskupa Chrystiana i biskupa Meinharda (obaj biskupi utracili swoje ramię zbrojne – zakony rycerskie). Chrystianizacja Prus uległa przyspieszeniu po układzie w Kiszporku (1249 r.) między Zakonem Krzyżackim, a Prusami, na mocy którego Prusowie po przejęciu chrześcijaństwa i złożeniu przysięgi wierności Zakonowi mieli zostać zrównani w prawach z osadnikami niemieckimi.

Rycerze zakonni osiedlili się w ziemi chełmińskiej w 1230 r. Podbijali Prusów, a na zdobytych ziemiach budowali ufortyfikowane zamki. Sprowadzali niemieckich osadników. Budowa Państwa Zakonnego w Prusach zakończyła się w 1283 r. Prusowie zostali wymordowani lub zamienieni w niewolników. W 1309 r. przenieśli stolicę Zakonu z Wenecji do Malborka.